

ἐν τῷ ὁποίῳ τίθεται τὸ βασικὸν ἀξίωμα τοῦ Ἀριστοτέλους «Καὶ δὴ καὶ τὸ πάλαι τε καὶ νῦν καὶ ἀεὶ ζητούμενον καὶ ἀεὶ ἀπορούμενον, τί τὸ ὄν, τοῦτο ἐστὶ τις ἢ οὐσία» ἐν τῷ ὡς ἄνω βιβλίῳ τοῦ συγγραφέως ἐνυπάρχει ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ Ἀριστοτέλειος φιλοσοφία, ἤτοι κοσμολογικά, ὄντολογικά, ψυχολογικά, γνωσιολογικά καὶ ἠθικά προβλήματα ἐδραζόμενα κυρίως ἐπὶ τῶν οἰκειῶν πηγῶν· τέλος ἐν τῷ παραρτήματι (Appendix) ἐκτίθενται ἐν περιλήψει τὰ ἀναγραφόμενα ἐν ἀρχῇ προβλήματα· ἐν τῷ τέλει ὑπάρχει πλουσία καὶ λεπτομερὴς βιβλιογραφία καθὼς καὶ κατατοπιστικὸς πίναξ ὀνομάτων καὶ πραγμάτων.

Ἐπιπροσθέτως θέλω νὰ τονίσω ὅτι ὁ συγγραφεὺς, καθηγητὴς διαφόρων Ἀμερικανικῶν Πανεπιστημίων κινεῖται λίαν ἀνέτως καὶ ἐπιτυχῶς εἰς τὸν χώρον τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας· Ἐπίσης ἡ τυχὸν μετάφρασις τοῦ ἔργου εἰς τὴν Ἑλληνίδα φωνὴν θὰ παρῆγε τὴν εὐκαιρίαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπιστήμην, ὅπως αὕτη μεταλάβῃ τῶν διδαγμάτων τοῦ Σταγίριτου στοχαστοῦ.

A. N. ΖΟΥΜΠΟΣ

Nemesius De Natura Hominis, edidit M. Morani, Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana, Leipzig 1987, σσ. I-XIX+1-183, 56, DM.

Ἡ κριτικὴ ἔκδοσις ἐνὸς κειμένου πάντοτε εἶναι γεγονός εὐπρόσδεκτον διὰ τοὺς ἐρευνητάς, εἰς τὴν περίπτωσιν ὅμως τοῦ Νεμεσίου καθίσταται ζωηρότερον τὸ ἐνδιαφέρον, ἐφ' ὅσον ἡ προηγουμένη ἐν χρήσει ἔκδοσις ὑπὸ τοῦ Chr. Fr. Matthaei (=Matth) γενομένη τὸ 1802 ἔχει ἤδη βίον 185 ἐτῶν. Ἰδιαιτέρως δὲ ἡ σύνταξις τοῦ *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου* ἔργου τοῦ Νεμεσίου Ἐμέσης, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ πρῶτον βιβλίον ἀνθρωπολογίας γραφὲν ὑπὸ χριστιανοῦ συγγραφέως καὶ μάλιστα ἱερωμένου, δίδει ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἐρευνητάς νὰ σχηματίσουν γνώμην περὶ τῶν σχετικῶν ἀπόψεων αἱ ὁποῖαι διεμορφώθησαν εἰς τὸν χριστιανικὸν κόσμον, ἐφ' ὅσον μάλιστα ὁ συγγραφεὺς ζῶν μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' αἰ. (+ 408;) ἔχει ἢ ἔστω πρέπει νὰ ἔχη τεκμηριωμένας, κατὰ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, ἀπόψεις περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου. Ἄς τονισθῇ ὅτι τὴν ἐποχὴν τῆς συγγραφῆς τοῦ δοκιμίου ἔχουν παρέλθει τέσσαρες αἰῶνες ἐντόνου προβληματισμοῦ καὶ ἀπολογητικῆς. Ὡς γνωστὸν ἱκανοὶ καὶ ἐμπειροὶ συγγραφεῖς ὡς ὁ Ἰουστίνος, ὁ Ἀλεξανδρεὺς Κλήμης, ὁ Ὠριγένης, ὁ Εὐσέβιος, ὁ Μ. Βασίλειος, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ Γρηγόριος Νύσσης καὶ ἄ., ἀλλὰ καὶ αἱ δύο Οἰκουμενικοὶ Σύνοδοι ἔχουν ἤδη, ὅταν γράφει ὁ Νεμέσιος τὸ δοκίμιόν του, ἐξετάσει διάφορα ἀνθρωπολογικά προβλήματα.

Ὁ ἐκδίδων τὸ κείμενον κ. Mor. Morani, (=Morani), πρὸ τῆς ἀνωτέρω κριτικῆς ἐκδόσεως ἤδη ἀπὸ τοῦ 1970 ἔχει παρουσιάσει σχετικὴν ἐργασίαν ἀναφερομένην εἰς τὴν ἀρμενικὴν μετάφρασιν τοῦ ἔργου τοῦ Νεμεσίου (Πβ. Νικ. Γ. Πολίτου, Πηγαὶ καὶ περιεχόμενον τῶν *Περὶ Εἰμαρμένης* κεφαλαίων τοῦ Νεμεσίου Ἐμέσης, Ἐν Ἀθήναις 1979, (=Πολίτης) σ. 23 σημ. 13, ἐνθα καὶ πλείονες πληροφορίες περὶ τῶν μεταφράσεων τοῦ δοκιμίου εἰς τὸν ἀνατολικὸν χῶρον. Ὁ ἴδιος μάλιστα ὁ Morani σημειοῖ ὅτι ἐπὶ 18 ἔτη ἀσχολεῖται περὶ τὸ κείμενον τοῦ Νεμεσίου (σσ. XIV). Περὶ δὲ τῆς ἀνάγκης ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου ἔχουν ὁμιλήσει καὶ ἄλλοι εἰδικοὶ μελετηταὶ τοῦ Νεμεσίου, ἐν οἷς ὁ E. Skard, *Real Encyclopädie... Suppl. VII*, Stuttgart 1940, σ. 566. ὁ D. Amand, *Fatalisme et Liberté dans l'antiquité Grecques...* Louvain 1945, ('Ανατ.) Amsterdam

1973, σ. 550 και ὁ Fr. Lammert, Über die Neuausgabe der Schrift *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου* des Nemesios von Emesa, Πεπραγμένα Θ' Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου, Θεσσαλονίκη 12-19 Ἀπριλίου 1953, Ἀθήναι 1958, σσ. 169-177.

Εἰς τὸν πρόλογόν του ὁ Morani γράφων περὶ τῆς ἀξίας τοῦ ἔργου τοῦ Νεμεσίου παρατηρεῖ ὅτι πολλοὶ συγγραφεῖς Ἕλληνες, Λατῖνοι, Ἀρμένιοι, Γεωργιανοί, Ἀραβες καὶ Σύριοι δὲν μετεχειρίσθησαν ἀπλῶς τὰς ἰδέας του, ἀλλὰ πολλακίς εἰς τὰ ἔργα των παρέθεσαν αὐτοῦσια τὰ λόγια τοῦ Νεμεσίου (σ. V). Ἐν συνεχείᾳ περιγράφει τοὺς περιέχοντας τὸ ἔργον κώδικας (σσ. VI-IX) μετὰ ταῦτα ἀναγράφει παλαιάς, τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ Alfano τὸν XI αἰ., εἰς τὴν λατινικὴν μεταφράσεις τοῦ ἔργου (σσ. IX-X), εἰς τὴν ἀρμενικὴν, τὴν πρώτην ὑπὸ τοῦ ὑπάτου Δαυὶδ τὸ 717, (σσ. X-XI), εἰς τὴν ἀραβικὴν, τὴν συριακὴν, τὴν γεωργιανὴν (σσ. XI-XII), Μετὰ ταῦτα καταγράφει τοὺς Ἕλληνας συγγραφεῖς, ὅπως ὁ Μάξιμος Ὁμολογητῆς, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὁ Μελέτιος, ὁ Ἀναστάσιος Σιναῖτης καὶ ἄ., οἱ ὅποιοι ἐπικαλοῦνται φράσεις τοῦ Νεμεσίου εἰς τὰ ἔργα των (σσ. XII). Τελειώνει δὲ ὁ πρόλογος διὰ τῆς ἀναφορᾶς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου εἰς θέματα ἐκδοτικά, οἷα εἶναι τὸ ὑπόμνημα, ἡ ὀρθογραφία κλπ. (σσ. XII-XIV). Εἰς τὴν XV σελίδα παρουσιάζεται τὸ στέμμα τῶν κωδίκων, ὅπου περιλαμβάνονται κώδικες τοῦ πρωτοτύπου καὶ τῶν μεταφράσεων τοῦ ἔργου ἀπὸ τοῦ ζ' μέχρι τοῦ ιζ' αἰ., ἀκολουθῶς καταγράφεται ἡ εἰδικὴ περὶ τὸ ἔργον βιβλιογραφία (σσ. XVI-XVII), ὡς καὶ τὰ σημεῖα τῶν κωδίκων καὶ αἱ βραχυγραφίαι (σσ. XVIII-XIX).

Εὐθὺς ἀμέσως καταχωρίζεται τὸ ἐκδιδόμενον ἔργον τοῦ Νεμεσίου καταλαμβάνον τὰς σσ. 1-136. Τὸ δοκίμιον τοῦ ἐπισκόπου Ἐμέσης ἀναπτύσσεται εἰς 43 κεφάλαια ὡς ἀκολουθῶς. α'. Νεμεσίου ἐπισκόπου Ἐμέσης *Περὶ φύσεως ἀνθρώπου* (σσ. 1-16). β' *Περὶ ψυχῆς* (σσ. 16-38). γ' *Περὶ ἐνώσεως ψυχῆς καὶ σώματος* (σσ. 38-44)... μβ'. *Περὶ προνοίας* (σσ. 120-125) καὶ μγ'. *Περὶ τοῦ τίνων ἐστὶ πρόνοια* (σσ. 125-136).

Ἐν συνεχείᾳ καταγράφονται οἱ συγγραφεῖς καὶ τὰ ἔργα των, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὰ testimonia τῆς ἐκδόσεως (σσ. 137-145), πίναξ ὀνομάτων (σσ. 145-146) καὶ ἐκτενὴς πίναξ λέξεων καὶ ὄρων (σσ. 146-183).

Ἀξία σημειώσεως ὡς πρὸς τὴν κριτικὴν ἀποκατάστασιν εἶναι ἡ παρατηρουμένη εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν κεφαλαίων μεταξὺ τῆς παρουσίας ἐκδόσεως περιλαμβανούσης 43 κεφάλαια καὶ τῆς παλαιότερας τοῦ Matth. ἐχούσης 44. Ἡ διαφορὰ ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Matth. καὶ οἱ παλαιότεροι ἐκδοταὶ μεταξὺ τοῦ 42ου καὶ 43ου κεφαλαίου περιελάμβανον ἕτερον κεφάλαιον ἐπιγραφόμενον: *Τί ἐστὶ πρόνοια*. Τὸ κείμενον αὐτοῦ τοῦ κεφαλαίου ὁ Morani τὸ ἐνέταξε εἰς τὸ 42ον κεφάλαιον καὶ προέκυψεν ἡ διαφορὰ.

Ἄλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ διαφέρουν ἐπίσης αἱ δύο ἐκδόσεις εἰς τὴν ἐπιγραφὴν ὀκτῶ κεφαλαίων. Οὕτω λ.χ. ὁ Matth. τὸ 14ον κεφάλαιον ἐπιγράφει περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου καὶ τοῦ προφορικοῦ, ἐνῶ ὁ Morani, *Περὶ τοῦ ἐνδιαθέτου καὶ προφορικοῦ λόγου*.

Ἡ ἐξήγησις τῶν διαφορετικῶν τούτων ἐπιγραφῶν τοῦ Morani αἱ ὅποιαι πάντως ἀποδίδουν ὀρθότερον τὸ περιεχόμενον τῶν σχετικῶν κεφαλαίων, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ὁ Matth. εἶχε χρησιμοποίησει κατ' ἐξοχὴν τὸν καταστραφέντα κατὰ τὸν β' παγκόσμιον πόλεμον κώδικα τῆς Δρέσδης, ὁ ὅποιος ὅμως κατὰ τὸν τελευταῖον ἐκδότην δὲν ἦτο ὁ καλλίτερος (σ. VII). Ἐχει ὁ Morani τὴν δυνατότητα τῆς ὑποστηρίξεως αὐτῆς τῆς θέσεως, διότι συνέκρινε πάντας τοὺς κώδικας, ὅπερ δηλοῦται καὶ ἐκ τοῦ πλουσίου ὑπομνήματος τὸ ὅποιον συνοδεύει τὴν ἐκδοσιν καὶ μαρτυρεῖ τὸν μόχθον τοῦ ἀνδρὸς εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου, ὥστε καὶ μερικὰ παραρτήματα νὰ πρέπη κανεῖς νὰ τὰ θεωρήσῃ ἀσήμαντα. Οὕτω ἐπιλέγει τὴν γραφὴν ἀπὸ (σ. 2, 10), ἐνῶ δι' ἡμᾶς προτιμότερα

είναι ἢ ὑπὸ τῶν ἐπεζήτησεν (σ. 7, 3) ἀντί ἐπιζητεῖ ἀβλέπημα εἶναι τὸ ὀσφρήσει ἀντι ὀσφρήσεως (σ. 67,19).

Γενικῶς θὰ λεχθῆ ὅτι ὁ νέος ἐρευνητὴς ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν μετὰ τὴν κρινομένην ἐκδοσιν ἄρτιον κείμενον, ἢ δὲ σχολαστικὴ παράθεσις τῶν διαφόρων γραφῶν, παρέχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐκτιμήσῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ κείμενον, ἀλλὰ καὶ τὴν λαμπρὰν τοῦ ἐκδότου προσφορὰν.

Ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως ἢ ὁποία δὲν ἔτυχε, κατὰ τὴν γνώμην μου, ὑπὸ τοῦ ἐκδότου τῆς ἀναλόγου πρὸς τὴν φροντίδα τῆς κριτικῆς ἀποκαταστάσεως τοῦ κειμένου προσοχῆς εἶναι τὸ ἀφορῶν εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν πηγῶν τοῦ Νεμεσίου. Εἶναι γνωστὸν ὅτι καθρέπτῃς τῆς προσωπικότητος τοῦ συγγραφέως εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῆ ὁ τρόπος μὲ τὸν ὅποιον παρουσιάζει κρίνει ἢ ἐπικρίνει χρησιμοποιεῖ ἢ ἀπορρίπτει μίαν παλαιότεραν ἀντίστοιχον πρὸς τὴν ἰδικὴν του θέσιν, ἐφ' ὅσον μάλιστα ἢ ex nihilo δημιουργία δὲν εἶναι ἀνθρώπινον γνώρισμα. Οὕτως ἢ σύγχρονος κριτικὴ ἐκδοσις προσφέρει πολλὰ ὅταν συνοδεύηται παραλλήλως ὑπὸ τῆς προσπαθείας τῆς ἀνευρέσεως ὄλων τῶν πηγῶν, καθὼς τῆς ἐπισημάνσεως ἔργων μεταγενεστέρων ὅπου ὁ συγγραφεὺς διὰ τοῦ ἔργου του συνετέλεσε εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοιαύτης ἢ τοιαύτης ἐκδοχῆς. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐκδοσιν ἔχει, κατὰ τὴν κρίσιν μου, μονομερῶς ὑπομνηματισθῆ ὁ Νεμέσιος, Ἐναγράφονται αἱ πηγαὶ ὅταν προέρχονται ἐκ τῶν θύραθεν συγγραφέων, ἐνῶ ἀντιθέτως αἱ προερχόμεναι ἐκ τῶν Χριστιανῶν εἶναι πενιχραὶ ἢ ἐν πολλοῖς ἀπουσιάζουν παντελῶς. Ἡ ἔλλειψις αὕτη εἶναι, νομίζομεν, σημαντικὴ, ἐφ' ὅσον τὸ δοκίμιον τοῦ Νεμεσίου ἐγράφη προκειμένου νὰ ἐκτεθῆ ἢ νέα περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀντίληψις. Ἐὰν ὑπῆρχεν ἐξονυχιστικὸς ἔλεγχος καὶ καταγραφή τῶν σχετικῶν πηγῶν, θὰ εἶχομεν ἀσφαλῶς ἄλλην εἰκόνα περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Νεμεσίου. Παραθέτομεν μερικὰ σημεῖα ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἔπρεπε νὰ ὑπομνηματισθοῦν. 1. Εἰς ὧν ὁ πάντων τῶν ὄντων δημιουργὸς (σ. 35). 2. Τὸ σῶμα... θνητὸν ὄν ἀπαθανατίζεται (σ. 9,34). 3. Ἀλλὰ καὶ τοῦ νοῦ συνέστηκεν ὁ ἄνθρωπος, ὡς βούλονται τινες. (σ. 38,14). 4. Ὁ δὲ Θεὸς λόγος... ἀμέτοχος ἐστὶ (σ. 42,19-21). 5. Λέγεται... παρὰ Εὐνομιανοῖς (σ. 43, 17). 6. Λέγουσι δὲ οἱ Στωικοὶ (σ. 52,19). 7. Ὀλόκληρο τὸ 36ον κεφάλαιον στερεῖται οἰοῦδηποτε ὑπομνηματισμοῦ (σσ. 106-107).

Ἐν συνεχείᾳ καταγράφονται ἐνδεικτικῶς δύο φράσεις ἐξ ἐκείνων αἱ ὁποῖαι περιέχονται εἰς τὰ περὶ εἰμαρμένης κεφάλαια τοῦ Νεμεσίου, περὶ τῶν πηγῶν τῶν ὁποίων, ἤδη ἀπὸ δεκαετίας ἔχομεν ὑποδείξει ὀρισμένας προτάσεις. α'. Παράλογοι δὲ οἱ ψόγοι καὶ οἱ ἔπαινοι (σ. 104, 15-16). Σημειοῦμεν ὅτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ἐκδότης οὐδένα ὑπομνηματισμὸν ἐσημείωσεν, ἐνῶ προσδιορίζονται ἐξ χωρία τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως (Πολίτης, 133), ἐξ ἐπίσης χωρία τοῦ Ὠριγένους (Πολίτης, 137) καὶ τρία χωρία τοῦ Εὐσεβίου (Πολίτης, 142). β'. Καὶ πρὸ γε τούτων (sc. τῶν ἀστέρων, ἄδικος) ὁ δημιουργὸς αὐτῶν. (σ. 104,24). Ὁ Μογανὶ καὶ ἐδῶ οὐδεμίαν πηγὴν κατέγραψεν. Ἀνιχνεύεται ἐν χωρίον τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀφροδισιέως (Πολίτης, 135), δύο τοῦ Ὠριγένους (Πολίτης, 138) τέσσαρα τοῦ Εὐσεβίου (Πολίτης, 144), ἐν τοῦ Μ. Βασιλείου (Πολίτης, 64).

Ἐνῶ λοιπὸν ὡς πρὸς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὸν ὑπομνηματισμὸν τὸ ἔργον δὲν παρουσιάζει πληρότητα ἀντιθέτως ὡς πρὸς τὸν τῆς θύραθεν παραδόσεως δὲν ἔχει κενά. Ἰκανοποιητικὴ ἐπίσης εἶναι ἢ παράθεσις ἔργων μεταγενεστέρων συγγραφέων χρησιμοποιούντων τὸν Νεμέσιον, ὡς εἶναι ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ὅπου καταγράφονται 88 ἀναφοραὶ, ὁ Ἀναστάσιος Σιναΐτης, ὁ Μάξιμος Ὁμολογητὴς ὁ Μιχ. Γλυκᾶς καὶ ἄ.

Γενικῶς εἰπεῖν ἢ ἐκδοσις ὑστερεῖ πως ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ὑπομνηματισμὸν τῆς ἀπὸ πλευρᾶς ἔργων τῆς χριστιανικῆς γραμματείας, ἴσως λόγῳ καὶ τῆς

ἀπουσίας ἱκανῶν κριτικῶν ἐκδόσεων τῶν μεταγενεστέρων βυζαντινῶν, ἰδία τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτήν, ἀντιθέτως πρέπει νὰ ὁμολογήσω ἀνεπιφυλάκτως ὅτι πρόκειται περὶ μιᾶς ἀρίστης ἐργασίας, καλυπτοῦσης ἀπὸ πλευρᾶς κειμένου, κριτικοῦ ὑπομνήματος καὶ ὑπομνηματισμοῦ τῶν θύραθεν πηγῶν, τὸ κενὸν μεταξὺ τῆς παλαιότερας ἐκδόσεως τοῦ Math.

ΝΙΚ. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Vellei Paterculi historiarum - Ad M. Vinicium consulem - Libri duo. Recognovit W. S. Watt (Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana). Leipzig 1988. Σελ. XVI+104, τιμὴ Leinen 45, DM.

Ὁ Ῥωμαῖος ἱστορικὸς Μάρκος ἢ Γάιος Βελλήιος Πατέρκουλος (ἢ Πάτερκλος) 19 π.Χ. - 31 μ.Χ. κατήγετο ἐξ εὐγενῶν γονέων ὀρμωμένων ἐκ Καπύης. Ἡ πρὸ ἡμῶν ἐκδοσις ἀποτελεῖ καὶ τὸ σύνολον τοῦ ἔργου τοῦ Βελληίου· συγκεκριμένως, πρόκειται περὶ μιᾶς ἐπιτομῆς τῆς ρωμαϊκῆς ἱστορίας, ἡ ὁποία προσεφέρθη ὡς ἀναμνηστικὸν δῶρον εἰς τὸν ὑπατον τοῦ ἔτους 30 μ.Χ. Μ. Βινίκιον, εὐγενῆ ἐκ Καμπανίας. Τὸ ἔργον ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο βιβλία. Ἐκ διαφόρων ἐνδείξεων πειθόμεθα ὅτι τὸ ἔργον τοῦ Βελληίου μικρὰν ἐπίδρασιν ἔσχεν ἐπὶ ἄλλων συγγραφέων. Ὁ τίτλος τοῦ ἔργου καθὼς καὶ ἀρχικὸν τμήμα του ἔχουν ἀπολεσθῆ.

Ὁ ὑπέρμετρος θαυμασμὸς τοῦ Βελληίου πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Τιβέριον καὶ τὴν οἰκογένειάν του εἶναι ἐμφανῆς δι' ὅλου τοῦ ἔργου. Πρόκειται περὶ ἑνὸς παλαιμάχου καὶ ἐντίμου ἀξιοματικοῦ τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, πλήρως ἀφωσιωμένου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του καὶ τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ὁποῖον ἀποδέχεται ὡς ἐχέφρονα καὶ δόκιμον στρατηγὸν πλήρη ἀρετῶν καὶ ἀνευ ἐλαττωμάτων.

Ἀντιλαμβανόμενοι ὅτι ἐπρόκειτο περὶ στρατιώτου-συγγραφέως, θεραπευόντος κατὰ μείζονα λόγον τὸν Ἄρη καὶ κατ' ἐλάσσονα λόγον τὴν Ἀθηνᾶν, δυνάμεθα νὰ αἰτιολογήσωμεν τὴν διαφαινομένην ὀπωσδήποτε σπουδὴν καὶ βίαν ἐν τῷ ἔργῳ· ἐνῶ λοιπὸν θὰ ἀνεμένομεν τὸ ὕφος τοῦ Βελληίου νὰ εἶναι ἀνώτερον τοῦ ὕφους τοῦ συγχρόνου ἀλλὰ πρεσβυτέρου του Λιβίου, ἐν τούτοις συμβαίνει τὸ ἀντίθετον.

Ἡ ἀξία τοῦ ἔργου ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ πληρεστέρα ὡς πρὸς τοὺς πρώτους αὐτοκρατορικοὺς χρόνους ἱστορικὴ πηγή, ἀνεπαρκῆς ὅμως ὡς πρὸς τὴν ἐξιστόρησιν γεγονότων ἢ μυθευμάτων περὶ τῆς παλαιότερας ἐποχῆς. Τὸ πρῶτον βιβλίον ἐξικνεῖται μέχρι τῶν μέσων τοῦ β' π.Χ. αἰῶνος, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Αἰνείου εἰς Ἰταλίαν· εἰς τὸ τέλος αὐτοῦ τοῦ βιβλίου γίνεται καὶ ἀδρομερῆς ἀναφορὰ εἰς ἐκπροσώπους τῆς ἀρχαιοελληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς λογοτεχνίας. Τὸ δεύτερον βιβλίον ἐξικνεῖται μέχρι τοῦ ἔτους 30 μ.Χ.: μέχρι τοῦ 41ου κεφαλαίου (ἐμφάνισις τοῦ Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ στρατιωτικὸν προσκήνιον τῆς Ρώμης) ἡ ἱστορικὴ ἀξία τοῦ ἔργου δὲν εἶναι σπουδαία, ἐνῶ εἰς ὠρισμένας ἀναφορὰς ὑπάρχουν καὶ ἀνακρίβειαι· ἀπὸ τοῦ 42ου κεφαλαίου ἀρχίζει μία ἐκτενὴς καὶ σχετικῶς λεπτομερῆς ἐξιστόρησις γεγονότων καὶ καταστάσεων, ἡ ὁποία διαρκεῖ μέχρι τοῦ τελευταίου κεφαλαίου (131ου).

Ὁ ἴδιος ὁ συγγραφεὺς εἶχε λάβει μέρος εἰς πολλὰς ἐκ τῶν σημαντικωτέρων μαχῶν τοῦ Τιβερίου καὶ ἔχει, ὡς ἐκ τούτου, ἰδίαν πείραν τῶν γεγονότων. Ὁ Γραμματικὸς Priscianus μᾶς πληροφορεῖ περὶ τῶν διαφόρων ἀνωτέρων πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν θέσεων καὶ ἀξιομάτων, τὰ ὁποῖα κατέλαβεν ὁ Βελλήιος·